

Taariikhda Qarsoon ee Aayadda Afartanaad - Labaatan iyo Toddoba

Yexesqeel Lambar Sideed

Jeff Pippenger

2026-08-17

Buugga Yexesqeel waxaa ku jira saddex iyo toban tixraac oo ku saabsan taariikh; lix waxay khuseeyaan Yeruusaalem, lixna waxay khuseeyaan Masar, middina Turos. Tixraacyadaas oo dhammu waxay ku dhex yaalliin duruuf colaadoobid ah, taas oo tirada “saddex iyo toban” ay astaan u tahay. Sannaddii ka dambaysay markii naagtii Yexesqeel ay u dhimatay istaroog, taas oo calaamadisay bilowgii go’doomintii saddexaad, ayaa Yexesqeel lagu amray inuu Masar ka gees hadlo, isagoo caddaynaya in ay cidlo ahaan doonto afartan sannadood.

Oo waxaan dalka Masar ka dhigi doonaa cidlo dhexdeeda dalalka cidlada ah, oo magaalooyinkeeduna dhexdeeda magaalooyinka baabba’ay waxay ahaan doonaan cidlo afartan sannadood; oo Masriyiintana waxaan ku kala firdhin doonaa quruumaha dhexdooda, oo waxaan ku kala daadin doonaa dalalka dhexdooda. Habase yeeshee, Sayidka Rabbiga ahu sidaas buu leeyahay; Dhammaadka afartan sannadood ayaan Masriyiinta ka soo ururin doonaa dadyowgii ay ku kala firdheen dhexdooda; oo waxaan soo celin doonaa maxaabiisnimadii Masar, oo waxaan ka dhigi doonaa inay ku noqdaan dalka Pathros, oo ah dalkii hoygooda; oo halkaasay ku ahaan doonaan boqortooyo hoose. Ezekiel 29:12–14.

Go’doomintu waxay bilaabatay 588 BC, sannad dabadeedna, 587 BC, ayaa Yexesqeel lagu amray inuu hadlo. Aayadda “toddoba iyo tobnad”, 571 BC, waxay muujinaysaa in Masar loo dhiibi doono Baabuloon abaalgud ahaan adeegyada la qabtay. Taariikh-xisaabiyeyaasha Kitaabka Quduuska ah waxay soo jeedinayaan 567 BC ilaa 527 BC inay yihiin muddadii afartanka sannadood ahayd ee lagu tilmaamay aayadaha, waxaana laga bilaabo farriintii ugu horraysay ee xukunka ee lagu dhawaaqay 587 BC ilaa ku dhawaaqistii aayadda toddoba iyo tobnad ee 571 BC ee ahayd in Rabbigu Masar gacanta u geliyey Nebukadnesar, aynu ka helaynaa muddo “toddoba iyo toban sannadood” ah.

Ciidankii Nebukadnesar waxay Turos kula galeen olole dagaal oo dheer oo adag (go’doomintu waxay socotay qiyaastii 13 sannadood, ku dhowaad 586–573 BC). Askartu si aad u weyn bay u hawshoodeen (madax kasta waa timo beelay, garab kastana wuu diirmay culays qaadistiisa), hase yeeshee wax mushahar ah ama booli la taaban karo kama ay helin Turos lafteeda. Sidaas daraaddeed, hawshaas aan faa’iidada lahayn awgeed, Ilaah wuxuu go’aamiyey inuu Masar siiyo Nebukadnesar magdhow ahaan (“mushahar”) shaqadii ay ciidankiisu ka qabteen Turos.

Oo isla gurigaas jooga, idinkoo cunaya oo cabbaya waxa ay idiin dhiibaan; waayo, shaqaaluhu wuu istaahilaa mushaharkiisa. Guri ilaa guri ha uga gudbina. Luukos 10:7.

Sidaas daraaddeed Nebukadnesar wuxuu marka hore qabsaday Turos, ka dibna hareerayntii saddex iyo tobanka sannadood ahayd dabadeedna waxaa la siiyey Masar. Ka hor intuusan qabsan Turos,

wuxuu qabsaday Yeruusaalem 586 BC, dabadeedna wuxuu fuliyey hareerayn saddex iyo toban sannadood ah oo ka dhan ah Turos, intaas kaddibna Masar. Yeruusaalem waxaa la qabsaday 586 BC, hareerayntii Turosna waxay bilaabatay 586 BC waxayna socotay ilaa 573 BC. Tirada saddex iyo toban waxay la xiriirtaa Maraykanka.

Walaasha Caddaan waxay inoo sheegaysaa in Yeruusaalem ee kitaabka Yexesqeel ay u taagan tahay kaniisadda La'odikiya ee Adventist-ka Sabtida toddobaad, Nebukadnesar oo ah boqorka woqooyiguna uu u taagan yahay awoodda baabtiiska ee maalmaha ugu dambeeya. Tusaalaha taariikhiga ah ee cutubka sagaal iyo labaatanad, tuugada dadkaaga ee maalmaha ugu dambeeya oo matalaya Roomaanka baabtiiska, waxay cutubkaas ku qabsadaan saddex qaybood. Marka hore wuxuu qabsadaa Yeruusaalem, dabadeed Turos, ugu dambayntiina Masar.

Xukunku wuxuu ka bilaabmaa guriga Ilaah, oo geeska Protestantism-ka ee Maraykanka ayaa marka hore la jabinayaa ka hor sharciga Axadda. Geeska Protestantism-ka riddada ah ee Maraykanka waxaa ku jira kaniisadda La'odikiya ee Adventist-ka Maalinta Toddobaad, taas oo matasha dadka axdiga “hore” ee laga gudbo, sidii reer binu Israa'iil hore looga gudbay sannadkii 34 iyo Protestants-kii sannadkii 1844. Ka-gudbidda dadkaas hore ee axdiga Ilaah ee sannadihii 34 iyo 1844 labadaba waxaa lagu matalay taariikhda nebiyadeed ee waxsii sheegidda laba-kun iyo saddex-boqol ee Daniel 8:14. Xukunku wuxuu ka bilaabmaa guriga Ilaah, oo geeska Protestantism-ka waxaa lagu xukumaa ka hor geeska Republicanism-ka.

Waayo, wakhtigu waa yimid in xukunku ka bilowdo guriga Ilaah; oo haddii uu inaga marka hore ka bilowdo, maxayse dhammaadku noqon doontaa kuwa aan injiilka Ilaah addeecin? 1 Butros 4:17.

Xuska ugu horraysa ee xukunka Masar lagu xuso waxay ku taallaa aayadda koowaad ee cutubka sagaal iyo labaatanad, taariikhda ugu dambaysana ee Ezekiel ku xuso ee la xidhiidha Masar waxay ku taallaa aayadda “toddoba iyo tobnaad” ee isla cutubkaas. Cutubku wuxuu tilmaamayaa in Rooma casriga ahi marka hore ka adkaanayso geeska Protestantism-ka, dabadeedna Turos, oo matasha geeska Jamhuuriyadnimada, kaas oo laga adkaanayo marka sharciga Axadda ee dhawaan imanaya la soo rogo. Marka Turos (Maraykanka) uu Nebukadnesar kaga adkaado sharciga Axadda, Masarna sidoo kale waxaa loo gacan geliyaa isaga. Halkaas waxaa ku bogsada boogtii dhimashada lahayd ee baabtiisnimada. Ma aha oo keliya in boogtaas dhimashada lahayd ee baabtiisnimadu markaas bogsato, laakiin Ezekiel wuxuu inoo sheegayaa in tani dhacdo muddada roobka dambe.

Maalintaas waxaan ka dhigi doonaa geeska reer binu Israa'iil inuu soo baxo, aniguna waxaan ku siin doonaa af-furid dhexdaooda; oo way ogaan doonaan inaan anigu Rabbiga ahay. Yexesqeel 29:21.

Yacquub iyo Israa'iil

Ishacyaah wuxuu tilmaamayaa in Israa'iil soo biqleyso, ubaxayso, oo dhulka oo dhan miro ka buuxinayso. Waa roobka keena saddexda tallaabo ee biqilka, ubaxa, iyo midho-dhalka, oo sida uu Ishacyaah sheegayna, roobka dambe wuxuu yimaadaa marka “dabaysha kulul” la joojiyo. Wuxuu

kaloo tilmaamayaa in muddada biqilka, ubaxa, iyo midho-dhalka dembiyada Yacquub la nadiifinayo, erayga Cibraaniga ah ee loo tarjumay “la nadiifiyeyna” waa la kafaaragguday.

Qiyaas ahaan, markay soo baxdo ayaad la murmi doontaa; dabayshiisii kululna wuu joojiyey maalintii dabaysha bari. Sidaas daraaddeedna xumaantii Yacquub waa la kafaaragudi doonaa; oo tanuna waa midhaha oo dhan ee dembigiisa looga qaadayo; markuu dhagaxyada meesha allabariga oo dhan ka dhigo sida dhagaxyada nuuradda ah oo la kala jajabiyey, geedihii Asheeraah iyo sanamyadiina ma sii taagnaan doonaan. Ishacyaah 27:8, 9.

Markii afarta dabaylood (dabayshiisii qallafsanaa) ee colaadda la xannibo, ayaa bilaabmaysha shaabadaynta boqolka iyo afartan iyo afarta kun, waxaana ugu dambaysta lagu kala saaraa kuwa xigmadda leh iyo kuwa sharka leh ee Adventism-ka, waxaas oo dhammina waxaa lagu fuliyaa “maalinta dabaysha bari.” Wakhtiga shaabadayntu wuxuu ku bilaabmay firidhsan 9/11, wuxuuna ku dhammaadaa shubasho buuxda xeerka Axadda marka markaas dhulku miro ka buuxsamo. Wakhtiga shaabadayntu waa daahirin iyo sifayn tartiib-tartiib ah oo waafaqsan Malaakii saddex. Laakiin muddada toddoba iyo tobanka sannadood ah ee ay metelaan taariikhaha bilowga iyo dhammaadka ee Yexesqeel sagaal iyo labaatan, waxaa dhacaya qabsashada boqortooyada lixaad ee wax sii sheegidda Kitaabka Quduuska ah sida ay Yerusaaalem u metelayso, oo ah astaan geeska Protestantism-ka—kaniisadda, iyo Turos, oo ah astaan geeska ama Republicanism-ka—dawladda. Wax yar kaddib dhammaadka go’doomintii saddex iyo tobanka sannadood ahayd ee Turos, ayaa dhacda qabsashada boqortooyada toddobaad ee tobanka boqor ay metelaan oo Masar lagu muujiyey. Saddexda qabsasho ee Yerusaaalem, Turos, iyo Masar waxay dhacaan marka “geeska reer binu Israa’iil” uu biqlo, oo la siiyo furitaan afka.

Labada wadaadka ah ee Yexesqeel iyo Zakariyas aamusnaantoodu waxay ku dhammaataa sharciga Axadda, marka Maraykanka iyo dameerkii Balaam labaduba hadlaan. Rabbigu wuxuu siiyaa reer binu Israa’iil “furidda afka” xilliga sharciga Axadda. Dembiyadii Yacquub markaas waa la nadiifiyey, magiciisiina waxaa loo beddelaa reer binu Israa’iil. Farriinta ay ku dhawaaqayaan waxaa metelaya markhaatiga saddexaad ee aamusnaanta nebiyadeed oo uu Daanyeel metelo, kaas oo markaas la siiyo farriinta Daanyeel cutubka kow iyo tobnaad, taas oo sidoo kale ah riyadii Xabaquuq oo markaas “hadasha oo aan been sheegin.” Yexesqeel, Zakariyas, iyo Daanyeel waxay la jaanqaadaan ku dhawaaqidada qaylada weyn ee malaa’igta saddexaad, sidaas oo kalena Yeremyaah ku sameeyo cutubka shan iyo tobnaad halkaas oo loogu ballanqaaday inuu noqon doono afka Ilaah haddii uu ka soo noqdo niyad-jabkii ugu horreeyey.

Bal maxaa xanuunkaygu u yahay mid joogto ah, oo nabarkayguna aanu bogsan karin, oo diida in la bogsiiyo? Ma waxaad ii ahaanaysaa gebi ahaanba sida mid beenaale ah, iyo sida biyo baaba’a? Sidaas daraaddeed Rabbigu wuxuu leeyahay, Haddaad soo noqoto, markaas waan ku soo celin doonaa, oo hortaydaad istaagi doontaa; oo haddaad kuwa qaaliga ah ka soocdo kuwa wax tara lahayn, waxaad ahaan doontaa sida afkayga; iyagu ha kuu soo noqdeen, laakiinse adigu ha ugu noqon iyaga. Yeremyaah 15:18, 19.

Ciise wuxuu dhammaadka ku tusaaleeyaa bilowgii; 9/11-na rusheyntii waxay soo bixisay burooyin, geedkii Yacquubna wuu bilaabay inuu koro; ugu dambayntiina, markii xumaanta Yacquub la nadiifiyo, reer binu Israa’iil way hadli doonaan. Buroobiddii 9/11 ee roobku

dhammaystiray waxay astaan u tahay buroobid ka dhacaysa dhammaadka wakhtiga shaabadaynta, marka “geeska” reer binu Israa’iil buroobo, isla meeshii geesihii Protestantism-ka riddada ah iyo Jamhuuriyadda lagaga adkaado Nebukadnesar.

Markaas ayaa kala-duwanaanta u dhexaysa geeska beenta ah ee Protestantism-ka lagu barbar dhigayaa geeska runta ah ee Protestantism-ka, sida uu u astaysan yahay ushii Haaruun ee ubaxday, taas oo lagu kala soocay ulihii kale ee qabiilooyinka reer binu Israa’iil. Labada taariikhood ee ku qoran cutubka sagaal iyo labaatanaad ee Yexesqeel waxay tilmaamayaan taariikhda kor loo qaadayo calanka boqol iyo afar iyo afartan kun marka sharciga Axadda ee dhowaan imanaya la soo rogo.

Habka biqlaynta, ubax-bixidda, iyo dhulka oo miro laga buuxiyo wuxuu ka bilowday rushayntii roobka dambaba 9/11, sida xilligii Bentakostigu uu ku bilaabmay Masiixu isagoo dhowr dhibcood ku neefay xertiisii, taasoo horseedday Bentakostiga markii daadintii buuxda dhacday. Biqlayntii 9/11, bilowgii sifaynta Yacquub (kan wax isugu beddela), taas oo ah wakhtiga shaabadaynta, waxay astaan u ahayd biqlaynta reer binu Israa’iil (kan adkaada) xilliga sharciga Axadda. Biqlaynta dhammaadka ka jirtaa waxay calaamadaynaysaa kala-sooc u dhexeeya dadkii axdiga hore iyo boqol iyo afartan iyo afarta kun, sida daadintii dabka ee Buur Karmel ay kala-sooc uga dhigtay nebi Eliiyaah iyo nebiyadii Bacal. Kala-soociddaas waxaa metelaya laba kooxood: koox si nebiyaysan uga xishoota farriin nabad iyo ammaan oo been-abuur ah, halka kooxda kalena si nebiyaysan u faraxsan yihiin, oo iyagu weligood ma ay xishoon doonaan.

Lixda Taariikhood ee Masar

Yexesqeel wuxuu tilmaamayaa afar taariikhood oo kale oo la xidhiidha Masar, laba ka mid ahna waxay calaamadinayaan sannaddii kow iyo tobnaad, labada kalena waxay calaamadinayaan sannaddii laba iyo tobnaad ee maxaabiisnimada.

Go'doomintii Sannadka Kow iyo Tobnaad

Oo waxay dhacday sannaddii kow iyo tobnaad, bishii kowaad, maalintii toddobaad ee bisha, in eraygii Rabbigu ii yimid, isagoo leh, Wiilka Aadanow, gacantii Fircoon oo ah boqorkii Masar waan jebiyey; oo bal eeg, lama duubi doono in loo bogsiiyo, lagumana duubi doono faashad si loo xiro, si ay u xoogaysato oo seefta u qabato. Yexesqeel 30:20, 21.

Oo waxay dhacday sannaddii kow iyo tobnaad, bishii saddexaad, maalintii kowaad ee bisha, in eraygii Rabbigu ii yimid, isagoo leh, Wiilka Aadanow, la hadal Fircoon oo ah boqorka Masar iyo dadkiisa faraha badan; Yaad ku la mid tahay weynaantaada? Ezekiel 31:1, 2.

Sannaddii kow iyo tobnaad ee maxaabiisnimada, gacmaha Masar iyo Fircoon waa la jebiyey, gacmaha Baabuloonna waa la xoojiyey cutubka soddonaad. Sannaddii kow iyo tobnaad, cutubka kow iyo soddonaadna, dhiciddii Masar iyo saamaynteedii dunida ku yeelatay ayaa la tilmaamay.

Sannadka Laba iyo Tobnaad iyo Dhiciddii Yeruusaalem

Labada taariikhood ee sannadkii laba iyo tobnaad waxay ku yaalliin Xisqii'eel 32.

Oo waxay noqotay sannaddii laba iyo tobnaad, bishii laba iyo tobnaad, maalintii kowaad ee bisha, in eraygii Rabbigu ii yimid, isagoo leh, Wiilka Aadanow, baroordiiq u qaad Fircoon, boqorka Masar, oo ku dheh isaga, Waxaad la mid tahay libaax yar oo quruumaha ka mid ah, oo waxaadna tahay sida nibiri badda ku jira; oo waxaad ku soo baxday webiyadaada, oo biyihii ayaad cagahaaga ku kicisay, oo webiyadoodiina waad wasakhaysay. Sayidka Rabbiga ahu sidaasuu leeyahay; Sidaas daraaddeed waxaan kugu dul fidin doonaa shabaggayga anigoo wata urur dad badan ah; oo iyaguna waxay kugu soo saari doonaan shabaggayga. Yexesqeel 32:1–3.

Oo weliba waxay noqotay sannaddii laba iyo tobnaad, maalintii shan iyo tobnaad ee bisha, in eraygii Rabbigu ii yimid, isagoo leh, Wiilka Adamow, dadka faraha badan ee Masar u barooro, oo hoos u tuur iyaga, iyada iyo gabdhaha quruumaha caanka ahba, xagga meelaha hoose ee dhulka, iyaga iyo kuwa godka ku dhaadhaca. Yexesqeel 32:17, 18.

Fircoon iyo Dadkiisa Badan

Cutubka kow iyo soddonaad ee wax sii sheegidda ka geesta ah Masar, aayadaha ugu dambeeya waxay sheegayaan:

Quruumihii waan ka gariiriyey dhawaaqa dhicitaankiisa, markaan isaga ku tuuray cadaabta isaga iyo kuwa godka ku soo dega; oo geedihii Ceeden oo dhan, kuwii la doortay oo ugu wanaagsanaa Lubnaan, dhammaan kuwa biyo caba, waxaa lagu qalbiqaboojin doonaa meelaha ugu hooseeya ee dhulka. Iyaguna waxay isaga ula degeen cadaabta xaggii kuwa seef lagu laayay; oo kuwii ahaana cududdiisa, kuwii hooskiisa ku dhex degganaa quruumaha dhexdooda. Bal yaad sidaas ugu ekayd xagga ammaanta iyo xagga weynida geedaha Ceeden dhexdooda? Habase yeeshee waxaa lagu soo dejin doonaa geedaha Ceeden la jira meelaha ugu hooseeya ee dhulka; waxaad dhex jiifsan doontaa kuwa aan gudnayn, iyo kuwa seef lagu laayay. Kanu waa Fircoon iyo dadkiisa faraha badan oo dhan, ayaa Sayidka Rabbiga ahu leeyahay. Ezekiel 31:16–18.

Xukunka ka laba iyo soddonaad ee xukunka lagu sheegay Masar, aayadaha ugu dambeeya ayaa ku celiya oo ku sii ballaadhiya waxa ku jiray xukunka soddon iyo koowaad, waxaana ku jira hadal gabagabo ah oo la mid ah.

Waayo, waxaan ku dhigay cabsi aan ku riday dalka kuwa nool; oo isaga waxaa lagu dhex jiifin doonaa kuwa aan gudnayn, isagoo la jira kuwa seef lagu laayay, isaga iyo Fircoon iyo dadkiisa badan oo dhan, ayaa Sayidka Rabbiga ahu leeyahay. Ezekiel 32:32.

Toddobada iyo Tobanka Sano ee Cutubka Labaatan iyo Sagaalaad

Taariikhaha ku jira muddada toddoba iyo tobanka sannadood ee lagu matalay cutubka sagaal iyo labaatan waxay tilmaamayaan Nebukadnesar oo Masar qabsaday, iyo muddada afartan sannadood ah ee cidlada Masar. Afartu waxay u taagan tahay lamadegaan, taasoo astaan u ah kunka sannadood ee dhulku cidla ahaanayo.

Waxaan fiiriyey dhulka, oo bal eeg, wuxuu ahaa madhan oo qaab lahayn; samooyinkana, oo iftiin ma ay lahayn. Waxaan fiiriyey buuraha, oo bal eeg, way gariireen, oo kuraha oo dhammuna si fudud bay u dhaqaaqeen. Waxaan fiiriyey, oo bal eeg, ninna ma jirin, oo haadkii

samooyinka oo dhammuna way carareen. Waxaan fiiriyeey, oo bal eeg, meeshii midhaha lahayd waxay noqotay cidlo, oo magaalooyinkeedii oo dhammuna way dumeen Rabbiga hortiisa iyo cadhadiisa kulul aawadeed. Waayo, Rabbigu wuxuu sidaas yidhi, Dalka oo dhammu wuu baabba'i doonaa; hase ahaatee, dhammaad buuxa ka dhigi maayo. Yeremyaah 4:23–27.

Dhammaadka afartankii sannadood ee cidlaysnaanta Masar ee ku xusan Yexesqeel kow iyo labaatan, waxaa la soo bandhigayaa sarakicidda ugu dambaysa ee kuwa sharka leh iyo halaaggooda kama dambaysta ah.

Cabsi, iyo bohola, iyo dabin, ayaa kugu soo degay, kaaga dhulka degganow. Oo waxaa dhici doonta in kii ka carara qaylada cabsida uu ku dhici doono bohola; oo kii ka soo baxa bohola dhexdeeda waxaa lagu qaban doonaa dabinka, waayo daaqadihii sare waa furmeen, oo aasaasyadii dhulkuna way gariirayaan. Dhulku aad buu u burburay, dhulku gebi ahaanba wuu kala daatay, dhulku si weyn baa loo ruxay. Dhulku hore iyo dib buu ugu liicliici doonaa sida nin sakhraansan, oo waxaa loo qaadi doonaa sida aqal yar; oo xadgudubkiisuna culays buu ku ahaan doonaa; oo wuu dhici doonaa, mana uu soo sara kici doono mar dambe. Oo waxay ahaan doontaa maalintaas in Rabbigu ciqaabi doono guutada kuwa sarreeya ee sare jooga, iyo boqorrada dhulka ee dhulka jooga. Oo waa la isu soo ururin doonaa sida maxaabiista loogu ururiyo bohola, oo waxaa lagu xidhi doonaa xabsi, oo maalmo badan dabadeedna waa la soo booqan doonaa. Ishacyaah 24:17–22.

Farriintii Yexesqeel ee ay isu keenayaan lixda taariikhood ee la xidhiidha Masar waxay tilmaamaysaa baabi'inta ugu dambaysa ee quwadaha masduulaagga ee dhulka, taas oo ka bilaabmaysa sharciga Axadda ee dhowaan imanaya, kuna sii socota ilaa baabi'inta ugu dambaysa ee Masriyiinta sharka leh dhammaadka kun-sannoodka.

Markhaatiga nebinnimada, bahalka iyo nebiga beenta ahi dhammaadkooda waxay ku gaadhaan harada dabka, taas oo u taagan Imaatinka Labaad ee Masiixa; laakiinse halligaadda awoodda masduulaagga ee harada dabku waxay dhacdaa dhammaadka kunka sannadood.

Markaasaa bahalkii waa la qabtay, waxaana la jiray nebiga beenta ah oo hortiisa mucjisooyin ku sameeyey, kuwaas oo uu ku khiyaaneeyey kuwii qaatay calaamadda bahalka iyo kuwii caabuday sanamkiisa. Labadoodaba iyagoo nool ayaa lagu tuuray haro dab ah oo baaruud ku gubanaysa. Kuwii hadhayna waxaa lagu laayay seeftii kan faraska fuulay, oo seeftaasu afkiisa ayay ka soo baxday; shimbirihiina dhammaantood hilibkoodii bay ka dhergeen. Muujintii 19:20, 21.

Bahalka iyo nebigii beenta ahaa waxay si nebiyaysan ku dhammaadaan imaatinka labaad ee Masiixa, laakiin masduulaagii wuxuu la kulmaa qaddarkiisa kun sannadood dabadeed imaatinka saddexaad ee Masiixa.

Oo waxaan arkay malaa'ig samada ka soo degaysa, iyadoo haysata furihii yamayska hoose iyo silsilad weyn oo gacanteeda ku jirta. Oo waxay qabatay masduulaagii, kaas oo ah abeesadii hore, oo ah Ibliiska iyo Shayddaanka, oo ku xidhay kun sannadood, oo waxay ku tuurtay yamayska hoose, oo ku xidhay dhexdiisa, oo shaabad ku saartay, si uusan mar dambe quruumaha u khiyaanayn ilaa kunka sannadood dhammaadaan; dabadeedna waa in muddo yar

la sii daayaa. Muujintii 20:1–3.

Sannadihii Kow iyo Tobnaad iyo Laba iyo Tobnaad

Muddadii “toddoba iyo toban”ka sano ah ee lagu sheegay labada taariikhood ee Yexesqeel cutubka sagaal iyo labaatay waxay bilaabatay sannaddii tobnaad ee maxaabiisnimada, waxayna ku dhammaatay sannaddii toddoba iyo labaatanaad. Farriimaha cutubyada soddon iyo kow iyo soddon waxaa la bixiyey sannaddii kow iyo tobnaad, labada taariikhood ee lagu sheegay cutubka soddon iyo labaatanna waxaa la bixiyey sannaddii laba iyo tobnaad ee maxaabiisnimada. Muddadii toddoba iyo tobanka sano ahayd ee bilaabatay sannaddii tobnaad, qiyaas ahaan bilowgii go’doomintii Yeruusaalem, waxaa xigay labada farriimood ee Masar ku saabsan ee sannaddii kow iyo tobnaad lagu sheegay cutubyada soddon iyo kow iyo soddon. Labadaas farriimood ee sannaddii kow iyo tobnaad marka la isu geeyo waxay metelaan farriin wax yar ka horraysa sharciga Axadda. Labada farriimood ee kale ee Masar ku saabsan ee sannaddii laba iyo tobnaadna waxay dhaceen xilligii ama wax yar ka dib burburkii Yeruusaalem ee 586/585 BC.

Farriinta imaatinka Masiixa waxaa lagu dhawaaqaa iyada oo qayb ka ah farriinta Qaylada Saqda-dhexe, taas oo isu beddesha farriinta qaylada xoogga badan marka sharciga Axadda la dejiyo. Laba farriimood oo Masar ku saabsan ayaa la siiyaa ka hor sharciga Axadda, waxaana laba farriimood oo Masar ku saabsan la siiyaa marka la joogo ama wax yar ka dib sharciga Axadda. Labaalabka farriimaha la bixiyo isla sannadkaas, intii lagu jiray go’doominta ku dhammaata burburkii Yeruusaalem, iyo labada farriimood ee kale marka sharciga Axadda la joogo, waxay tusaale u yihiin farriinta malaa’igta labaad, halkaas oo had iyo jeer uu jiro laba-laabnaan.

Farriin labaad waxaa had iyo jeer raaca farriinta saddexaad.

“Qalin iyo codba waa inaynu ku baahinno bayaanka, annagoo muujinayna isku xigxiggooda iyo ku-dhaqanka waxsii sheegyada ina gaadhsiinaya farriinta malaa’igta saddexaad. Ma jiri karto middii saddexaad la’aanteed middii koowaad iyo middii labaad. Farriimahan waa inaynu dunida ku gaadhsiinno qoraallo la daabacay iyo khudbado, annagoo ku muujinayna silsiladda taariikhda waxsii sheegyada waxyaalihii jiray iyo waxyaalaha jiri doona.” Selected Messages, book 2, 104, 105.

Farriintii saddexaad albaabka tijaabadu wuu xidhmaa. Tijaabadu waxay u xidhmaysaa Maraykanka marka sharciga Axadda la dejiyo, tijaabaduna waxay u xidhmaysaa dunida marka Miikaa’iil istaago. Labadan albaab ee xidhani waxay matalaan farriinta saddexaad oo had iyo jeer ka horrayso farriinta labaad, taas oo had iyo jeer ah farriin laba-geesood ah.

Xoojinta malaa’igta labaad waxay dhacdaa marka ay la midoobto farriinta Qayladii Habeenbadhka. Labada farriimood ee lagu dhawaaqay binu-aadmiga dushooda, sida ay u matalaan ku dhawaaqisyadii Ezekiel ee ka dhanka ahaa Masar cutubyada soddonaad iyo soddon iyo kow, waxay tilmaamayaan goorta farriinta Qayladii Habeenbadhka ay ku biirayso malaa’igta labaad, halka labada farriimood ee cutubka soddon iyo laba ay tilmaamayaan xoojinta malaa’igta saddexaad ee qaylada weyn.

Taayirradii Yexesqeel ee isdhexgalka qalafsan ee dhacdooyinka aadanaha waxay tilmaamayaan digniinta ugu dambaysa ee loo dirayo aadanaha, taas oo ah digniinta malaa'igta saddexaad; malaa'igta saddexaadna waxay ka kooban tahay digniinaha malaa'igta koowaad iyo malaa'igta labaad. Qayladii Saqda-dhexe ee ka horraysa sharciga Axadda iyo qaylada weyn ee ka dambaysa sharciga Axadda waxaa matalaya afarta taariikhood ee Yexesqeel, kuwaas oo ku dhacaya toddoba iyo tobanka sannadood ee taariikhaha alfa iyo oomega ee cutubka sagaal iyo labaatanaad, kuwaas oo la jaanqaadaya taariikhda qarsoon ee Daanyeel kow iyo toban aayadda afartanaad, sida lagu metelay aayadaha kow iyo tobnaad ilaa lix iyo tobnaad ee isla cutubkaas.

Cutubka tobnaad ee Daanyeel, Daanyeel, sidii Yexesqeel oo kale, waa la aamusiiyey. Aamusnaanta Daanyeel waxay timid bartamaha saddex taabasho; taabashadii koowaad iyo tii saddexaad waxay ka yimaadeen malaa'ig Jibriil, taabashadii dhexena waxay ahayd taabashadii Masiixa. Daanyeel, sidii Butros oo kale intii u dhexeysay Qaysariya-Filibbos iyo iskutallaabta, wuxuu ku sugan yahay dhexda. Dhexda Butros wuxuu arkay Masiixa ammaansan, sidaas oo kalena Daanyeel ayuu ku arkay cutubka tobnaad. Dhexe ee saddexda malaa'igood waa farriinta labaad, taas oo ah isku-dar laba farriimood.

Maalinta 5aad ee Bisha 4aad & 1844

Cutubka koowaad ee Yexesqeel, aayadaha koowaad iyo labaad, Yexesqeel wuxuu joogaa maalinta shanaad ee bisha afraad, taas oo waafaqsan bartamaha dhaqdhaqaaqii bisha toddobaad ee 1844. Yexesqeel wuxuu taagan yahay badhtanka u dhexeeya Abriil 19 iyo Oktoobar 22, 1844, sida uu ahaa Samuel Snow, rasuulkii Qaylada Saqda Dhexe ee 1844, markii uu Boston ku soo bandhigay aragtidiisii ugu horraysay ee cad ee farriinta, 93 maalmood ka dib Abriil 19 iyo 93 maalmood ka hor intii aan albaabku xidhmin Oktoobar 22, 1844. Samuel Snow wuxuu Boston joogay Luulyo 21, 1844, isagoo ku sugan badhtanka dhaqdhaqaaqii bisha toddobaad, isaga oo aan ogayn in uu si nebiyaysan ula taagnaa Butros Buurta Isbeddelka, Yexesqeel sannadkii soddonaad ee wareeggii toddobaatanaad ee Yubiliiga toddoba iyo tobnaad, iyo taabashadii labaad ee Daanyeel intii lagu jiray araggii muraayadda ee cutubka tobnaad. 2026 waxay ka dhigan tahay sannadka toddoba iyo afartanaad ee wareeggii toddobaatanaad ee Yubiliiga, kaas oo ku dhammaanaya 2028.

Turos

Ka hor intaan ku noqon taariikheynta lixda tixraac ee Yerusaaalem ee Yexesqeel, waa inaan marka hore aqoonsannaa taariikhda keliya ee lagu dhawaaqay ka gees ah Turos.

Oo waxay noqotay sannaddii kow iyo tobnaad, maalintii kowaad ee bisha, in eraygii Rabbigu ii yimid, isagoo leh, Wiilka Adamow, maxaa yeelay Turos waxay Yerusaaalem ka tidhi, Ahaa, way jabtay tii ahayd irdaha dadyowga; xaggaygay ii soo jeesatay; anigu waan buuxsami doonaa, haddaba iyadu way baabba'day; sidaas daraaddeed Sayidka Rabbiga ahu wuxuu leeyahay, Bal eeg, Turosay, anigu col baan kugu ahay, oo waxaan kugu soo kicin doonaa quruumo badan, sida baddu hirarkeeda u soo kiciso. Oo iyagu waxay dumin doonaan derbiyadii Turos, oo waxay dumin doonaan munaaradaheeda; aniguna boodhkeedana waan ka xaaqi doonaa iyada, oo waxaan ka dhigi doonaa sida dhagax siman dushiis. Waxay ahaan doontaa meel shabagyada lagu kala bixiyo oo badda dhexdeeda taal; waayo, aniga ayaa ku

hadlay, ayaa Sayidka Rabbiga ahu leeyahay; oo waxay quruumaha u noqon doontaa booli. Oo gabdhaheeda berrinka jooga seef baa lagu layn doonaa; oo waxay ogaan doonaan inaan anigu Rabbiga ahay. Waayo, Sayidka Rabbiga ahu wuxuu leeyahay, Bal eeg, waxaan Turos ku soo dejin doonaa Nebukadresar oo ah boqorkii Baabuloon, boqorrada boqorkooda, oo xagga woqooyi ka imanaya, isagoo wata fardo, iyo gaadhifardoodyo, iyo fardooley, iyo guutooyin, iyo dad badan.

Wuxuu seef ku dili doonaa gabdhahaaga duurka jooga; oo wuxuu kaa dhisi doonaa qalcad, oo wuxuu kugu tuuri doonaa tuulmo ciid ah, oo gaashaan buu kaa kor taagi doonaa. Oo wuxuu derbiyadaada ku soo jeedin doonaa mashiinnada dagaalka, oo munaaradahaagana faasaskiisa buu ku dumin doonaa. Fardihiisa badnidooda aawadeed boodhkoodu wuu ku dabooli doonaa; derbiyadaaduna way la gariiri doonaan qaylada kuwa fardooleyda ah, iyo taayirrada, iyo gaadhifarasyada, markuu irdahaaga ka soo geli doono, sida niman magaalo dillaac laga sameeyey u galaan. Cidhibaha fardihiisuu jidadkaaga oo dhan ku tuman doonaa; dadkaagana seef buu ku layn doonaa, oo qalcadahaaga xoogga badanna dhulka ayay ku soo dhici doonaan. Oo waxay dhici doonaan maalkaaga, oo ganacsigaagana waxay ka dhigi doonaan ugaadh; derbiyadaadana way dumin doonaan, oo guryahaaga quruxda badanna way baabbi'in doonaan; oo dhagxaantaada iyo alwaaxaaga iyo boodhkaagana waxay ku ridi doonaan biyaha dhexdooda. Oo waxaan ka joojin doonaa sanqadha heesahaaga; oo dhawaaqa kataaradahana mar dambe lama maqli doono. Oo waxaan kaa dhigi doonaa sida dhagax siman korkiis; waxaad ahaan doontaa meel shabagyada lagu fidiyo; mar dambe lama dhisi doono; waayo, aniga Rabbiga ah ayaa waxan ku hadlay, ayaa Sayidka Rabbiga ahu leeyahay.

Sayidka Rabbiga ahu Turos wuxuu ku leeyahay sida tan: Miyayan jasiiraduhu ruxmin dhawaaqa dhicitaankaaga, marka kuwa dhaawacanu qaylinayaan, marka gawracu ka dhex dhacayo? Markaas amiirrada badda oo dhammu waxay ka soo degi doonaan carshiyadooda, oo waxay iska dhigi doonaan khamiisyadooda, oo waxay siibi doonaan dharkooda daabacan; gariir bay isku huwin doonaan; dhulka ayay ku fadhiisan doonaan, oo daqiiqad kasta way gariiri doonaan, oo way kaa yaabi doonaan. Oo waxay kuu qaadi doonaan baroor-diiq, oo waxay kugu odhan doonaan, Sidee baad u baabba'day, tii ay degganaayeen dadka badda maraa, magaaladii caanka ahayd oo baddu ku xoog badnayd, iyada iyo dadkii degganaa, kuwaas oo cabsi gelin jiray kulli intii degganayd! Hadda jasiiraduhu way gariiri doonaan maalinta dhicitaankaaga; haah, jasiiradaha badda ku jiraa way welweli doonaan markaad tagto. Waayo, Sayidka Rabbiga ahu wuxuu leeyahay sida tan; Markaan kaa dhigo magaalo cidlaysan, sida magaalooyinka aan la degganayn; markaan moolka kugu soo kiciyo, oo biyaha waaweynu ku daboolaan; markaanaan kula soo dejiyo kuwa yaamayska ku dhaadhaca, iyo dadkii wakhtiyadii hore, oo aan ku dejiyo meelaha hoose ee dhulka, meelihii cidlada ahaa tan iyo waa hore, adiga iyo kuwa yaamayska ku dhaadhaca, si aan lagu degin; oo aan ammaanta ka taago dalka kuwa nool; waxaan kaa dhigi doonaa wax laga cabsado, oo mar dambe ma jiri doontid; oo in kastoo lagu doondoono, weligaa mar dambe laguma heli doono, ayaa Sayidka Rabbiga ahu leeyahay. Yexesqeel 26:1–21.

Farriintii Turos waxaa la sii sheegay sannaddii Yerusaaalem la dumiyeey, waxayna u taagan tahay afgembinta boqortooyada lixaad ee waxsii sheegidda Baybalka marka dhowaan imanaysa sharciga Axadda la dejiyo. Marka sharciga Axadda la dejiyo, Maraykanka (Turos) si nebiyad ahaan ah ayuu

u farxaa, maxaa yeelay wuxuu afgembiyey Yeruusaalem, taas oo Sister White ku aqoonsatay kaniisadda La’odikiya ee Seventh-day Adventist, taas oo Ezekiel ugu yeedhay “albaabbadii dadyowga.” Turos wuxuu muujinayaa in Yeruusaalem “ay ahayd” albaabbadii dadyowga, isaga oo adeegsanaya waqti tagay. “Albaab” nebiyad ahaan waa kaniisad.

Oo wuu baqay, oo wuxuu yidhi, Meeshanu sidee bay u cabsi badan tahay! Tani ma aha wax kale ee waa gurigii Ilaah, tanuna waa albaabkii samada. Yacquubna aroor hore ayuu kacay, oo wuxuu qaaday dhagixii uu barkin ahaan hoostiisa u dhigtay, wuuna taagay sidii tiir, saliidna dusheeda ayuu ku shubay. Oo meeshii magaca wuxuu ugu bixiyey Beytel; laakiinse magaca magaaladaas markii hore waxaa la odhan jiray Luus. Bilowgii 28:17–19.

Ereyga “Beytel” waxay ka dhigan tahay guriga Ilaah, Tuurna way ku faraxsan tahay inay ku qasabtay kaniisadda La’odikiya ee Adventist-ka Sabtida Toddobaad inay aqbasho ku khasbidda cibaadada qorraxda. Laakiin in kasta oo ay jirto dabaaldega marin-habowga ah ee kuwa ku khasbaya cibaadada qorraxda, Ilaah wuxuu ku sheegaa Yexesqeel, “Anigu waan kaa gees ahay, Tuurayow, oo waxaan kugu soo kicin doonaa quruumo badan, sida baddu u soo kiciso hirarkeeda. Oo derbiyadii Tuur way dumin doonaan, munaaradaheedana way dumin doonaan.”

“Darbiyada Turos” waxay ka dhigan yihiin ilaalinta Turos. “Darbi” waa astaan u ah Tobanka Amar.

“Nebigu halkan wuxuu ku sifaynayaa dad, waqti ay jirto ka leexasho guud oo laga leexanayo runta iyo xaqnimada, kuwaas oo doonaya inay soo celiyaan mabaadi’da aasaaska u ah boqortooyada Ilaah. Iyagu waa kuwa hagaajiya dildilaacii lagu sameeyey sharciga Ilaah—derbiga uu isagu hareeraha uga dhigay kuwii uu doortay si uu u ilaaliyo, oo addeecidda qawaaniintiisa caddaaladda, runta, iyo daahirnimadu ay tahay gaashaankooda joogtada ah.” Prophets and Kings, 677.

Sharciga Ilaah waa derbi ilaalin ah, laakiin derbiyada marka jamac loo adeegsado waxay metelaan labada mabda’ ee “ilaaliyey” oo soo saaray barwaaqada iyo guusha Tyrus, taas oo astaan u ah geeska Jamhuuriga ah ee Maraykanka.

“‘Oo wuxuu lahaa laba gees oo u eg wan.’ Geesaha u eg wanka waxay tilmaamayaan dhalinyaranimo, daahirnimo, iyo debecsanaan, iyagoo si habboon u metelaya dabeecadda Maraykanka markii nebigii loo soo bandhigay isagoo ‘soo baxaya’ sannadkii 1798. Qaxootigii Masiixiyiinta ahaa ee markii hore u cararay Ameerika oo magangelyo uga doonay dulmiga boqorrada iyo dulqaad-la’aanta wadaaddada waxaa ka mid ahaa kuwo badan oo go’aansaday inay dhisaan dawlad ku taagan saldhigga ballaadhan ee xorriyadda madaniga ah iyo tan diinta. Aragtiyahooda waxay meel ka heleen Bayaanka Madaxbannaanida, kaas oo soo bandhigaya runta weyn ee ah in ‘dadka oo dhammu loo abuuray si siman’ oo la siiyey xaq aan laga qaadi karin oo ah ‘nolol, xorriyad, iyo raadinta farxadda.’ Dastuurkuna wuxuu dammaanad qaadayaa dadka xaq is-maamul, isagoo dhigaya in wakiillada lagu doorto codka shacabka ay dejinayaan oo maamulayaan sharciyada. Xorriyadda rumaysadka diintana sidoo kale waa la bixiyey, nin kastana waxaa loo oggolaaday inuu Ilaah u caabudo sida damiirkiisu farayo. Jamhuuriyadnimo iyo Borotestannimo waxay noqdeen mabaadi’da aasaasiga ah ee qaranka. Mabaadi’dani waa sirta xooggiisa iyo barwaaqadiisa. Kuwa la dulmay oo la liiday ee dunida Masiixiyadda oo

dhan ku nool waxay dhulkan u soo jeediyeen danayn iyo rajo. Malaayiin ayaa xeebihiisa soo doontay, Maraykankuna wuxuu ka kacay meel ka mid ah quruumaha ugu awoodda badan dunida. ...

“Geesaha wananka u eg iyo codka masduulaagga ee astaantu waxay tilmaamayaan is-khilaaf aad u muuqda oo u dhexeeya sheegashooyinka iyo ku-dhaqanka quruunta sidaas lagu metelay. ‘Hadalka’ quruuntu waa ficilka maamulladeeda sharci-dejinta iyo garsoorka. Ficilkaas oo kale ayay ku beenin doontaa mabaadi’daas xorta ah oo nabadda leh ee ay soo bandhigtay inay yihiin saldhigga siyaasaddeeda. Saadaasha ah inay u hadli doonto ‘sida masduulaag’ oo ay ku dhaqmi doonto ‘awooddii oo dhan ee bahalkii hore’ waxay si cad u sii sheegaysaa koboc ku yimaadda ruuxa dulqaadla’aanta iyo silcinta oo ay muujiyeen quruumihii uu metelay masduulaaggu iyo bahalka shabeelka u eg. Hadalka ah in bahalka labada gees leh ‘uu ka yeelayo dhulka iyo kuwa degganba inay caabudaan bahalkii hore’ wuxuu tilmaamayaa in awoodda quruuntan loo adeegsan doono ku khasbidda dhaqan-u-yeelasho gaar ah oo noqon doonta fal ixtiraam iyo maamuus loogu hayo baabtiisnimada.”

“Fal caynkaas ahi wuxuu si toos ah uga soo horjeedaa mabaadi’da dowladdan, dabecadda hay’adaheeda xorta ah, caddeeyamaha tooska ah oo muran-la’aanta ah ee Bayaanka Madax-bannaanida, iyo Dastuurka. Aasaasayaashii qaranku si xigmad leh ayay u dadaaleen inay ka hortagaan adeegsiga awoodda maaddiga ah ee kaniisaddu sameyso, taas oo natiijadeeda aan laga baxsan karin ay tahay—dulqaad-la’aan iyo silcin. Dastuurku wuxuu dhigaya in ‘Koongarasku aanu samayn doonin wax sharci ah oo khuseeya dhisidda diin, ama mamnuucaya ku-dhaqankeeda xorta ah,’ iyo in ‘aan marna loo baahnaa doonin imtixaan diineed oo lagu mutaysto xil kasta ama kalsooni dadweyne oo hoos yimaada Maraykanka.’ Keliya marka si muuqata oo qallafsan loogu xadgudbo dammaanadahaan xorriyadda qaranka, ayaa cibaado diineed lagu khasbi karaa awood madani ah. Hase ahaatee, iskhilaafka falkaas ku jira kama weyna inta astaandu muujinayso. Waa bahalkii geesaha u ekayd wananka lahaa—qirasho ahaan daahir, dabacsan, oo aan waxyeello lahayn—kaas oo u hadla sida masduulaagii.” Murankii Weyn, 441, 442.

Aasaaska Maraykanka waxa metela Baaqa Madax-bannaanida iyo Dastuurka, kuwaas oo siday u kala horreeyaan u metela Protestantism-ka iyo Jamhuuriyadnimada. “Darbiyada” ilaalinta iyo barwaaqaduna waa Jamhuuriyadnimo iyo Protestantism, maalinta sharciga Axaddana mabaadi’da Baaqa Madax-bannaanida iyo Dastuurkaba waa la afgembiyaa; waayo Nebukadnesar “wuxuu derbiyadaga ku soo taagi doonaa qalab dagaal, oo faasaskiisana wuxuu ku dumin doonaa munaaradahaaga.”

Marka sharciga Axadda la soo rogo, dhammaan “munaaraduhu” way burburaan, munaaraduna waa astaan kaniisad oo falsafaddeeda aasaasiga ahi ay ku metelan tahay dadaalka bini’aadamka ee uu isagu isku badbaadinayo. Isagoo ka hadlaya Nimrod, fallaagada weyn, iyo munaaraddiisii, waxaa nalagu wargelinayaa kitaabka Prophets and Kings, “Markii munaaraddii qayb ahaan la dhammaystiray, qayb ka mid ah waxaa loo degay hoy ahaan kuwii dhisayay; qolal kalena, oo si weyn loo qurxiyey loona bilicyeeyey, waxaa loo gooni yeelay sanamyadooda. Dadkiina waxay ku farheen guushooda, waxayna ammaaneen ilaahyadii lacagta iyo dahabka, oo waxay iska horyimaadeen Kan xukuma samada iyo dhulka.” Marka sharciga Axadda la soo rogo, Turos waxay

ku faraxdaa in Yerusaaalem la dumiyeey, hase yeeshee riddada qaran waxaa ku xigta halaag qaran, markaasna boqorka woqooyi wuxuu dumin doonaa derbiyada iyo munaaradaha Maraykanka.

Waxaan maqaalka xiga ku bilaabi doonnaa in aynu soo qaadanno lixda taariikhood ee Yerusaaalem ee ku qoran Yexesqeel.